

POSTANOWIENIE

28 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 28 maja 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa D. W. i M. W.

przeciwko Syndykowi masy upadłości G. spółce akcyjnej

w upadłości w W.

o ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej Syndyka masy upadłości G.

spółki akcyjnej w upadłości w W.

od wyroku częściowego Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z 22 lutego 2024 r., I ACa 131/24,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Pozwem skierowanym przeciwko G. S.A. w W., powodowie – D. W. i M. W. po ostatecznej modyfikacji powództwa wnieśli o stwierdzenie nieważności umowy kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do CHF z 14 czerwca 2006 r. (zawartej z poprzednikiem prawnym pozwanego – G. S.A. w K. – D. Oddział w Ł. z

przeznaczeniem tegoż kredytu na spłatę kredytu budowlano - hipotecznego w Banku S.A., uiszczenie składki z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, uiszczenie opłaty z tytułu ubezpieczenia od ryzyka utraty wartości nieruchomości, na pokrycie składek ubezpieczenia na życie oraz na dowolny cel konsumpcyjny. Pozwem tym wnieśli także o zasądzenie od G. S.A. w W. na ich rzecz kwoty 71.713,78 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 19 marca 2020 r. do dnia zapłaty, a ewentualnie - zasądzenie na ich rzecz kwot 20.127,94 zł i 71.713,78 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 19 marca 2020 r. do dnia zapłaty oraz uznanie za nieobowiązujące wobec nich, ewentualnie za nieistniejące (nieważne) postanowień spornej umowy kredytu, tj. § 2 ust. 2 i § 4 ust. 2 oraz ustalenie nieważności aneksu do tej umowy nr 2 z 10 lipca 2009 r.

G. S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości, podnosząc jednocześnie ewentualny zarzut zatrzymania do czasu zaoferowania przez powodów zwrotu świadczenia wzajemnego w kwocie 476.363,64 zł.

Wyrokiem z 10 czerwca 2022 r., Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo o ustalenie nieważności umowy kredytu hipotecznego nr 39880 indeksowanego do waluty CHF z 14 czerwca 2006 r. (pkt. I); oddalił powództwo o zapłatę kwoty 71.713,78 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 14 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty dochodzone z uwagi na nieważność umowy (pkt. II); zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwoty 12.107,35 zł i 21.438,57 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 10 stycznia 2021 r. do dnia zapłaty (pkt. III); ustalił, że postanowienia § 2 ust. 2 i § 4 ust. 2 ww. umowy nie obowiązują powodów (pkt. IV); w pozostałym zakresie oddalił powództwo określone w pkt 2 pisma powodów z 1 lipca 2021 r. (pkt. V); wzajemnie zniósł między stronami koszty procesu (pkt. VI).

Apelacje od tego wyroku wniosły obie strony.

Powodowie zaskarżyli wyrok w części, tj. w pkt. I-III, V i VI, zarzucając Sądowi I instancji naruszenie wyszczególnionych w treści apelacji przepisów postępowania oraz przepisów prawa materialnego. We wnioskach apelacji powodowie, w szczególności, wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez stwierdzenie nieważności umowy i zasądzenie łącznie na ich rzecz kwoty

71.713,78 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 19 marca 2020 r. do dnia zapłaty, ewentualnie - zasądzenie łącznie na ich rzecz kwot 12.107,35 zł i 71.713,78 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 19 marca 2020 r. do dnia zapłaty, ewentualnie - stwierdzenie nieistnienia stosunku prawnego w postaci umowy kredytu z 14 czerwca 2006 r., ewentualnie - uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Pozwany zaskarżył wyrok w części, tj. w pkt. III, IV i VI, zarzucając Sądowi Okręgowemu w Olsztynie naruszenie wyszególnionych w treści apelacji przepisów postępowania oraz przepisów prawa materialnego. Pozwany wniósł o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa w zaskarżonej części i zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów procesu za obie instancje, a ewentualnie – o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z 27 lipca 2023 r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku zawiesił postępowanie w sprawie w związku z ogłoszeniem upadłości pozwanego Banku (k. 823), natomiast postanowieniem z 22 lutego 2024 r. podjął postępowanie w zakresie żądania ustalenia (k. 972).

W ocenie Sądu II instancji obie apelacje, w rozpoznawanym zakresie, okazały się skuteczne. W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny w Białymstoku zważył, że zdecydował się wyrazić, w konfrontacji do poglądu Sądu I instancji, odmienną ocenę prawną odnośnie do konsekwencji uznania klauzuli indeksacyjnej za abuzywną. Zdaniem Sądu odwoławczego skoro tego typu klauzula stanowi główny przedmiot umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej usunięcie jej będzie skutkowało brakiem *essentialia negotii* umowy kredytu, o których mowa w art. 69 ust. 1 Pr. bank., co przełoży się na obiektywną niemożność kontynuowania spornej umowy, a w konsekwencji jej upadek w całości. Pozostałe rozważania Sądu Okręgowego, tj. dotyczące abuzywności zawartych w spornej umowie klauzul waloryzacyjnych, w ocenie Sądu Apelacyjnego okazały się trafne i Sąd ten w pełni je zaaprobował. W dalszej kolejności Sąd Apelacyjny przyjął także, że nie było możliwe utrzymanie umowy również w oparciu o przepisy tzw. ustawy antyspreadowej. Nowelizacja Prawa bankowego w żaden sposób nie wpłynęła na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu i ich

konsekwencji dla bytu tych umów. Miała ona głównie na celu wyeliminowanie tzw. spreadów bankowych, a nie zmiany istoty umowy kredytowej. Dalej stwierdził, że wprawdzie wiele zarzutów apelacyjnych skarżących było uzasadnionych, to jednak, odnośnie do apelacji strony powodowej, uszło uwagi skarżących, iż przyczyną upadku spornej umowy kredytowej nie było uchybienie normom zawartym w art. 58 k.c. czy art. 353¹ k.c., lecz kwestia występowania klauzul niedozwolonych (art. 385¹ k.c.), których eliminacja oraz niemożność ich zastąpienia innymi regulacjami sprawiła, że umowa kredytu nie mogła być wykonywana. W rezultacie apelacja strony powodowej skutkowałą odpowiednią modyfikacją zaskarżonego wyroku (podobnie jak apelacja pozwanego skierowana przeciwko pkt. IV wyroku). Nie ulegało przy tym, jak zważył Sąd Apelacyjny, wątpliwości, że powodowie posiadali interes prawny (art. 189 k.p.c.) w dochodzeniu takiego roszczenia, co słusznie stwierdził także Sąd Okręgowy.

Ostatecznie Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem częściowym z 22 lutego 2024 r. zmienił zaskarżony wyrok w punktach I i IV w ten sposób, że stwierdził nieważność stosunku prawnego w postaci umowy kredytu hipotecznego nr 39880 indeksowanego do waluty obcej (CHF) z 14 czerwca 2006r., łączącej strony.

Pozwany - Syndyk masy upadłości G. S.A. w upadłości w W. - skargą kasacyjną zaskarżył wyrok częściowy Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 22 lutego 2024 r., w całości.

Skargę tę oparł na zarzutach naruszenia przepisów postępowania, tj.: a) art. 180 § 1 pkt 5 lit. b w zw. z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 144 i 145 pr.up. w zw. z art. 263 i 236 pr.up. oraz art. 179 § 3 zd. 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.; b) art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 i art. 145 w zw. z art. 263 i 96 pr.up. oraz art. 179 § 3 zd. 1 k.p.c. i art. 174 § 2 zd. 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.; c) art. 180 § 1 pkt 5 lit. b w zw. z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 145 pr.up. w zw. z art. 386 § 4 k.p.c.; d) art. 316 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 144, 145 i 263 pr.up. oraz na zarzutach naruszenia przepisów prawa materialnego, tj.: a) art. 189 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie; b) art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i zastosowanie prowadzące do

uznania, że sporna umowa zawiera niedozwoloną klauzulę waloryzacyjną; c) art. 385² k.c. poprzez jego błędną wykładnię i zastosowanie prowadzące do przyjęcia, że cechą abuzywności postanowień umownych ocenia się na chwilę zawarcia umowy; d) art. 385¹ § 2 w zw. z § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niezastosowanie i art. 58 § 3 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i zastosowanie prowadzące do uznania, że skutkiem wyeliminowania klauzul abuzywnych jest nieważność umowy w całości wobec braku możliwości jej dalszego wykonywania; e) art. 56 k.c. w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe w zw. z art. 4 i 5 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: „ustawa antyspreadowa”) poprzez ich niezastosowanie; f) art. 58 § 1 w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. / art. 353¹ k.c. poprzez ich błędne zastosowanie i uznanie, że umowa jako umowa kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej jest sprzeczna z prawem oraz z naturą stosunku umowy kredytu, a wobec tego nieważna w całości.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na to, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), sprowadzające się do pytania: „Czy postępowanie sądowe z powództwa kredytobiorcy o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu waloryzowanego (indeksowanego albo denominowanego) do waluty obcej, wytoczone przeciwko upadłemu bankowi (kredytodawcy), jest sprawą „o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości” w rozumieniu art. 145 ust. 1 pr. upadł. i tym samym podlega zawieszeniu na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 lub art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 i w zw. z art. 145 ust. 1 pr. upadł. do czasu rozpoznania zgłoszenia wierzytelności na liście wierzytelności lub odpowiednio, odmowy uwzględnienia wierzytelności na liście i wyczerpania trybu określonego ustawą?”. W ocenie skarżącego rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego położy kres istotnym wątpliwościom dotyczącym wykładni przepisów prawa, czy postępowanie w sprawie o ustalenie nieważności umowy kredytu lub niektórych jej postanowień podlega zawieszeniu do czasu rozpoznania zgłoszenia wierzytelności na liście wierzytelności na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 i w zw. z art. 145 ust. 1 pr.up. (ewentualnie na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 w zw. z art. 145 ust. 1 pr.up.) — i może być

podjęte przeciwko syndykowi dopiero w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność wynikająca z tego powództwa po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. W ocenie skarżącego sąd cywilny nie może podjąć postępowania z udziałem syndyka co do roszczenia o ustalenie nieważności (nieistnienia stosunku prawnego) umowy kredytu, ponieważ w postępowaniu upadłościowym dochodzi do ustalenia przesłankowo nieważności umowy kredytowej przy ocenie zgłoszenia wierzytelności o zwrot kredytobiorcy nienależnego świadczenia. Sprawa o ustalenie nieważności umowy kredytu przeciwko upadłemu bankowi zawsze jest sprawą „o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości”. Również w wypadku odmowy uznania wierzytelności kredytobiorcy -wierzyciela upadłego banku na liście wierzytelności, postępowanie nie może zostać podjęte tak długo, jak wierzyciel nie wyczerpie trybu określonego ustawą, tj. przepisami prawa upadłościowego.

Skarżący uzasadnił wniosek o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania również tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), tj. art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 i w zw. z art. 145 ust. 1 pr. upadł. oraz art. 177 §1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 144 ust. 1 w zw. z art. 145 ust. 1 pr. upadł.

We wnioskach skarżący domagał się, w szczególności, uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenia co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji strony powodowej w całości, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenia co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie apelacji pozwanego w całości, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku lub innemu sądowi równorzędnemu.

W odpowiedzi na skargę pozwanego powodowie wniesli o odmowę jej przyjęcia do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, o następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżący powołał się w skardze kasacyjnej na przesłanki określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., lecz żadna z nich nie wystąpiła.

Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) polega na sformułowaniu tego zagadnienia, wskazaniu przepisu, na tle którego ono powstało i przedstawieniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które

zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ. i z 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ. i z 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej problemy i wątpliwości interpretacyjne mogą być rozwiązane przez zastosowaniu podstawowych i powszechnie stosowanych reguł wykładni przepisów prawnych.

Powództwo konsumenta - kredytobiorcy o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. nieistnienia (nieważności) stosunku prawnego z umowy kredytu waloryzowanego (indeksowanego albo denominowanego) do waluty obcej, wytoczone przeciwko upadłemu bankowi (kredytodawcy), nie stanowi realizacji wierzytelności w postaci roszczenia i dlatego tego rodzaju postępowanie sądowe nie może być zakwalifikowane jako sprawa o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości w rozumieniu art. 145 ust. 1 oraz art. 263 pr. upadł. Roszczenie materialnoprawne jako takie jest identyfikowane z prawem lub uprawnieniem, które są określone w ten sposób, że wierzyciel może żądać od dłużnika konkretnego zachowania się. Cechą charakterystyczną roszczeń jest nie tylko to, że z góry jest określony adresat obowiązków, ale zarazem to, że określone jest konkretne zachowanie się obowiązanego.

Klasycznym przykładem tak skonstruowanego roszczenia jest wierzytelność wynikająca ze stosunku zobowiązaniowego i według art. 353 § 1 k.c. zobowiązanie

polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić. Swoistym rodzajem wierzytelności są roszczenia majątkowe niepieniężne ukształtowane na bazie ekspektatywy przyszłego prawa finalnego, która może być przedmiotem obrotu prawnego. Przez ekspektatywę rozumie się stan, w którym elementy stanu faktycznego, od którego stosownie do hipotezy normy prawnej zależy powstanie lub nabycie określonego prawa w znaczeniu podmiotowym realizują się stopniowo w pewnym okresie czasu (np. ekspektatywa własności lokalu uregulowana w art. 19 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych).

W powołanych przepisach prawa upadłościowego chodzi rzecz jasna o zobowiązania pieniężne oraz o zobowiązania majątkowe niepieniężne upadłego, które mogą być przekształcone w zobowiązania pieniężne (art. 91 ust. 2 w zw. z art. 240 pkt 2 in fine oraz art. 246 pr. upadł.). Oczywistym jest też że żądanie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego nie może być przeliczone na sumę w rozumieniu art. 245 ust. 1 pkt 3 pr. upadł. Poza tym pozytywne rozstrzygnięcie takiego żądania na drodze sądowej nie jest tytułem egzekucyjnym podlegającym przymusowemu wykonaniu, tak jak wyciąg z zatwierdzonej przez sędziego komisarza listy wierzytelności, zawierający oznaczenie wierzytelności oraz sumy otrzymanej na jej poczet przez wierzyciela (art. 264 ust. 1 pr. upadł.).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. (mając na uwadze okoliczność, że postępowanie co do istoty sprawy w zakresie żądania ustalenia zostało zakończone), w zakresie zaś odsetek, opierając się na art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614) oraz przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 2324). Zasądzone koszty obejmują wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według stawki minimalnej (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10

ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych - jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.).

[SOP]

[a.ł]